

IV

JULIET SCHOR:

KULUTUSYHTEISKUNNAN ARKI

Kuluttaminen on jatkuva kiistan aihe. Kuluttaminen tuo nautintoa, mutta se tuhoaa luontoa. Kuluttaminen on kansantalouden moottori, mutta se on myös pikavippien ja velkaongelmien vauhdittaja. Kuluttamiseen ladataan paljon tunnetta ja arvoja. Kuluttamisesta on tullut myös entistä enemmän vaikuttamisen väline: ostetaan hyvää ja boikotoidaan huonoa.

Suomessa asenteet ovat muuttumassa. Jos vanhemmat sukupolvet ovat vielä 1990-luvulla pitäneet luksusta vastuuttomana tuhlailuna ja Rytsölän Lamborghinia hyödyttömänä, 2000-luvun nuoret tekevät kaikkensa statusesineiden ja -palvelujen eteen. Aiemmin säästäminen oli hyve itsessään, nyt säästetään lomamatkaa tai muuta ylellisyyttä varten – ja kulutetaan amerikkalaisten tapaan velaksi.

Samaan aikaan mainostamiseen käytetään yhä enemmän rahaa. Globaalisti mainostetaan vuosittain noin 500

miljardin euron arvosta³⁰. Maksetut viestit tulevat tutuiksi jo pienestä pitäen. Esimerkiksi kaupalliset televisio-kanavat myyvät suomalaisille mainostajille kohderyhmää 4–9-vuotiaat³¹. Joidenkin mielestä markkinatalous tarjoaa ennennäkemättömän valinnanvapauden kuluttajalle. Kuinka vapaita valinnat ovat, jos niiden rohkaisemiseen vaaditaan psykologien, taiteilijoiden ja muiden asiantuntijoiden työtä miljardien eurojen edestä?

Kulutussyhteiskunnalla on ollut kriitikoita vuosisatojen ajan. Yhtiöpäinen kuluttaminen on nähty haitallisena ihmismielelle ja luonnon hyvinvoinnille. Nykyisen globaalin kulutuskulttuurin juuret ovat Yhdysvalloissa, ja sieltä tulee myös yksi sen arvovaltaisimmista kriitikoista.

KULUTTAMISEN MUUTOS

Juliet Schor on tehnyt palkitun uran tutkimalla työtä, kuluttamista, perheitä sekä naisten asemaa yhteiskunnassa. Schor on nykyisin professorina Boston Collegessa, ja sitä ennen hän opetti Harvardin yliopistossa 17 vuotta.

---

30. Lucy Handley: "Global advertising spend to slow in 2017, while 2016 sales reached nearly \$500bn". CNBC. www.cnbc.com/2016/12/05/global-ad-spend-to-slow-in-2017-while-2016-sales-were-nearly-500bn.html

31. MTV.fi: *Kohderyhmäkaupan hinnat 2017: MTV3, Sub ja AVA*. 7.11.2016. www.mtv.fi/spotti/mainostaminen/mediatiedot/televisiomainonta/artikkeli/kohderyhmäkaupan-hinnat-2017-mtv3-sub-ja-ava/6143184

Schor herätti ensimmäisen kerran laajaa julkista keskustelua 1990-luvun alussa väittämällä, että amerikkalaiset tekevät liikaa töitä. Vuonna 1992 julkaistu *The Overworked American* nousi *New York Timesin* bestselleriksi. Sen jälkeen Schor on vakiinnuttanut asemansa amerikkalaisen kulutusunelman vaikutusvaltaisimpana kriitikkona.

Mutta laiska kapitalismin arvostelu saa Schorilta yhtä lailla tuomion.

”Valtaosa kuluttamista koskevista huomioistani on ollut kriittisiä. Haluan kuitenkin painottaa, että tuotteet ja palvelut tuovat hyvinvointia ihmisille. Tätä on monen vasemmistolaisen ollut vaikea myöntää. Frankfurtin koulukunnasta lähtien kulutusyhteiskunnan kritiikki on painottunut krääsän ja keinotekoisesti luotujen tarpeiden arvosteluun.”

”En usko näin. En pidä ihmisiä niin tyhminä. Ihmiset käyttävät valtavasti aikaa ja vaivaa kulutusvalintoihinsa. Vaikka turhiakin asioita varmasti ostetaan, ei kulutusvalintojen tekemiseen käytetty aika ole mitään ajanhukkaa. Kun tutustuu aihetta koskevaan tutkimuskirjallisuuteen, kuluttajat kuvaillaan turhan usein karikatyyreinä, helposti huiputettavina toiminnan kohteina. Pakkomielleiset shoppaajat rimpuilevat mainostajien kynsissä. Jotkut ihmiset saattavat sopia tähän muottiin, mutta ei se ole yleistettävissä.”

”Monet kriitikot haluavat siis päästä kulutusyhteiskunnasta eroon. Se on yhtä järjetöntä kuin jos joku vaatisi,

että ruoasta on päästävä eroon. Ruokateollisuus on saanut vahvaa kritiikkiä osakseen tuotantojärjestelmän ongelmista – ruoan laatu on ala-arvoista, eläimet voivat pahoin ja haitalliset terveysvaikutukset lisääntyvät. Teollisen ruoan kriitikot eivät kuitenkaan sano, että ruoan syönti on lopetettava, koska ruoka tuotetaan niin kelvottomalla tavalla. Kulutus-kritiikki on tällä tasolla.”

Monille kriitikoille kuluttaminen on välttämätön paha. Kaupassa tulisi käydä vain, kun on pakko hankkia jotain. Kuluttamisen muita puolia ei kuitenkaan tulisi väheksyä.

”Nautinto on väistämättä yksi osa kuluttamista, enkä usko että kuluttamisen tulisi olla vain hyötyä tavoittelevaa. Tämä utilitaristinen suhtautuminen kulutukseen on jäänne marxismista, mikä sattuu samalla olemaan myös erittäin maskuliininen näkökulma. Monet kulutuskriitikoista ovat olleet macho-henkisiä duunarivasemmis-tolaisia, äijä, joille kuluttaminen on feminiininen teko. Naisten suosimat tuotteet ja kulutus nähdään pinnallisina ja turhanpäiväisinä.”

”Todellisuudessa kuluttamisessa on kyse nautinnosta. Kuluttamiseen liittyvät erottamattomasti myös yhteisöllisyys ja sosiaalisuus. Monet kuluttamisen sosiaalisista piirteistä ovat positiivisia. Ruoanlaitto ja yhteinen illallinen tuovat ihmisiä aidosti yhteen. Kuluttaminen voi toimia samalla tavalla yhdistävänä voimana.”

Ympäristötaloustieteessä on tuotu esiin, miten yhteisöllinen kulutus säästää luonnonvaroja. Sen sijaan, että

jokainen ostaa omat mikroateriat muovipakkauksissa, voidaan valmistaa ateria yhdessä tuoreista kasviksista. Sama mittakaavaetu pätee liikennevälineisiin. Yksi suuri lautta on tehokkaampi kuin sadat pienet veneet saarten välillä, ja raiteiden päällä kuljetetaan nopeammin ja vähemmällä päästöillä kuin yksityisautoilla.

Yksityinen kulutus onkin sitä, mitä yleensä mielletään kulutukseksi: ruoka, vaatteet, viihde-elektroniikka, autot ja lomamatkat. Yhteisöllistä eli julkista kulutusta ei moni hahmota kuluttamiseksi. Suomessa se sisältää esimerkiksi tieverkostot, koulut ja päiväkodit, julkisen terveydenhuollon, leikki puistot ja kansallispuistot, palokunnan, poliisin, postin, jäänmurtaajat, viljasiilot, Yleisradion, lautat, armeijan, vesijohtojärjestelmän ja uimahallit.

Julkiset hankinnat ovat ison mittakaavan yhteistä kulutusta. Tässä on yksi syy siihen, miksi eurooppalainen ja erityisesti pohjoismainen kapitalismi on ympäristöystävällisempää kuin Yhdysvaltojen. Mikä on ollut julkisen kulutuksen tiellä Yhdysvalloissa?

”Yhdysvalloissa hallinto ei toimi kunnolla ja varojen ohjaaminen julkiseen kulutukseen on vaikeaa. Lobbausverkostot ja muut ongelmalliset vakiintuneet toimintatavat ovat monien järkevien projektien tiellä.”

”On yleisesti tiedossa, että Yhdysvalloissa ja Isossa-Britanniassa on ollut käynnissä valtava hyökkäys julkista sektoria kohtaan. Suuryrityssektori ei pidä kilpailusta, joten sieltä käsin on lobattu, jotta julkinen puoli osallistuisi

mahdollisimman vähän tärkeimpien palvelujen tuottamiseen. Trendi on laajentunut koulutukseen ja terveydenhuoltoon.”

”Toinen syy julkisen kulutuksen hillitsemiseen löytyy kilpakuulutuksesta ja statuskampailusta, jota olen itse tutkinut.”

Kilpakuulutuksessa on kova paine elää yli varojen, koska keskiluokalle varakkaimman väestönosan elämäntyyli on merkittävä tavoite.

”Julkinen hyödyke ei ole sananmukaisesti hyödyllinen, jos tavoite on voittaa kulutuskilpailu. Kaikilla on pääsy julkiseen koulutukseen ja puistoon, kaikki ovat samalla viivalla. Kilpailu käydään nimenomaan yksityisillä hyödykkeillä, yleensä sosiaalisesti näkyvillä tuotteilla tai palveluilla.”

”Kun yksityisen kulutuksen kilpailu kuumenee, ihmiset ovat alati ahtaammalla. Tätä on nähty paljon Yhdysvalloissa, kun eriarvoisuus on kasvanut ja sen myötä kilpakuutus on kasvanut. Rahat eivät oikein riitä, ja on alati vaikeampi pysyä kilvassa mukana. Seurauksena on, että veroja halveksutaan eikä julkisia hyödykkeitä enää pidetä arvossa. Niistä ei saa arvoa sosiaalisessa kilpailussa.”

Tulo- ja varallisuuserojen kasvu tekee kulutuksesta entistä kilpailullisempaa. Yhdysvalloissa vauraus on kasautunut tuloasteikon yläpäähän 1970-luvulta lähtien³².

---

32. Emmanuel Saez & Gabriel Zucman: “Wealth Inequality in the United States since 1913: Evidence from Capitalized Income Tax Data”. *NBER Working Paper No. 20625*. 2014.

Reaganin 1980-luku on amerikkalaisten mielikuvissa ahneuden ja ylettömyyden aikaa. Superrikkaiden näkyvästä statuskulutuksesta tuli arkipäiväistä.

”1980-luvun jälkeen trendi hidastui hetkeksi taantumman takia, mutta voimistui jälleen nousukauden aikana. Luksusta ostettiin taas enemmän kuin koskaan. Keittiöön piti saada graniittia, sormuksessa tuli olla timantti, ja urheiluauto viimeisteli kulutussymboliikan kokonaisuuden. TV-sarjat, elokuvat ja lehdet ovat varmistaneet, että koko kansakunta on tietoinen yhteiskunnan ylimpien kerrosten ostoksista.”

Schorin mukaan vain pieni osa yhdysvaltalaisista on tyytyväisiä keskiluokkaiseen tulotasoon. Toiveet ovat karanneet entistä kauemmaksi todellisuudesta, mikä on johtanut kuluttajien turhautuneisuuteen ja kasvavaan velkataakkaan. Instagram-tilit, blogit ja Youtube-kanavat ovat kiihdyttäneet ilmiötä. Kodin sisustuksen ja matkojen esittelystä on tullut julkista.

Suomessa yksityinen velka on ennätystasolla³³, ja maksuhäiriöt ovat kasvava ongelma. Maksuhäiriömerkintöjä on kertynyt yli 370 000 henkilölle, ja ne ovat yleisimpiä nuorilla aikuisilla³⁴.

---

33. Findikaattori: ”Kotitalouksien velkaantuneisuus 1975–2016”. 13.7.2017. <http://findikaattori.fi/fi/28>

34. Suomen Asiakastieto: ”Maksuhäiriöt keskittyvät yhä useammin samoille henkilöille”. 5.1.2017. www.asiakastieto.fi/web/fi/uutiset/maksuhairiot-keskittyvat-yha-useammin-samoille-henkiloille.html

VÄHEMMÄN PALKKATYÖTÄ

1930-luvulla ekonomisti John Maynard Keynes laskeskeli, että tuottavuuskasvu mahdollistaisi ennen pitkää 15-tuntisen työviikon. Keynesin hahmottelema tulevaisuus ei kuitenkaan koskaan toteutunut. Yksi syy on kilpailutus, joka lisää myös painetta pidempiin työpäiviin.

”Länsimaissa keskimääräinen työaika puolittui vuosina 1870–1970. Myös Yhdysvalloissa työaika putosi tuona aikana huomattavasti, mikä vaikutti alhaiseen työttömyyteen. Sen jälkeen Yhdysvalloissa kehitys on polkenut paikallaan.”

”Yksi syy on työntekijöiden heikossa järjestäytymisasteessa. Monissa muissa maissa, kuten Suomessa, on työaika lyhennetty, koska ammattiyhdistysliike on pitänyt asian agendalla. Usein tällä on vastattu kapitalismille ominaiseen teknologiseen rakennemuutokseen, joka on aiheuttanut työpaikkojen katoamista.”

”Yhdysvalloissa kasvatettiin erityisesti kulutusyhteiskuntaa, joten vuotuiset työtunnit eivät ole enää pitkään aikaan laskeneet. Osoitan tutkimuksissani, miten 1970-luvulla työaika Yhdysvalloissa alkoi jopa lisääntyä, kun otetaan laskuihin kasvanut työttömyys ja alityöllisyys.”

Suomessa työaika on nykyään Euroopan lyhyimpiä. Suurimpia muutoksia tapahtui 1960- ja 1970-luvuilla, kun siirryttiin viisipäiväiseen työviikkoon ja lomiam lisättiin. Samalla tuottavuus, palkkataso ja kansantalouden varallisuus kasvoivat. Kehitys on kuitenkin hidastu-

nut, ja esimerkiksi pitkät yli 40 tunnin työviikot eivät ole kolmeen vuosikymmeneen vähentyneet.³⁵ Vuonna 2015 aloittanut Sipilän hallitus on pyrkinyt lisäämään työaikaa, mikä on ollut työnantajapuolen julkilausuttu tavoite jo pitkään.

Työajan lisääntymiseen vaikuttavat myös yritysten kannustimet.

”Kun palkan ulkopuoliset edut yleistyvät, esimerkiksi työterveyshuolto ja yksityiset sairaskorvaukset, työntekijöiden paineet tehdä pidempiä työpäiviä kasvavat. Yritykset maksavat monissa maissa pitkän pennin näistä eduista, joten heidän kannattaa mieluummin ottaa kaikki irti olemassaolevista työntekijöistä sen sijaan, että he palkkaisivat lisää väkeä.”

Myös Suomessa palkan ulkopuoliset edut ovat lisääntyneet, samalla kun terveyshuoltoa on vähitellen hivutettu yksityiseksi. Lakimuutoksen jälkeen työterveyshuollon osuus on kasvanut voimakkaasti vuodesta 2002. Julkinen terveydenhuolto tukee työajan vähentämistä, koska terveyspalvelujen saanti ei ole sidoksissa työnantajaan.

MUUTOKSET ARJESSA

”Kapitalismi lisää jännitteitä perheissä”, Schor tiivistää. Lapsiin kohdistuvaa markkinointia on kaikkialla.

---

35. Tilastokeskus: ”Suomalaisten työaika Euroopan lyhyimpiä”. 24.9.2012. http://tilastokeskus.fi/artikkelit/2012/art_2012-09-24_002.html?s=0

”Kirjani *Born To Buy* käsittelee tätä aihetta yksityiskohtaisesti. Lyhyesti voidaan sanoa, että markkinoijat tekevät kaiken mahdollisen herättääkseen lasten kulutushaluja. Tämä on lisännyt konflikteja vanhempien ja lasten välillä kodeissa, joissa vanhemmat painivat alati kasvavien työpaineiden alla.”

Lapset esittelevät toisilleen uusia älypuhelimiaan ja merkkivaatteitaan. Kun kaverilla on samat kuulokkeet kuin urheilutähdellä, kaikki ympärillä ymmärtävät viestin – näin voitetaan muiden arvostusta ja hyväksyntää. Mitä aiemmin trendeissä on mukana, sen parempi. Perhe-elämä on Schorin mukaan ahtaammalla kuin aiemmin. Rahaa on enemmän, mutta yhteistä aikaa vähemmän. Ei siis ole ihme, että kodeissa lasten ja vanhempien riidat liittyvät usein rahankäyttöön.

”Markkinoiden ulkopuolinen alue on kutistunut. Kun ihmiset aikanaan siirtyivät maaseudulta kaupunkeihin ja tehdastyöhön, kotona tehty työ väheni. Tämä koski erityisesti naimisissa olevia naisia. Koska kotona tehtiin vähemmän töitä, palveluja alettiin ostaa markkinoilta. Tällä on ollut positiivisia ja negatiivisia vaikutuksia.”

”Naiset ovat päässeet pois entisenlaisesta kotiorjuudesta. Työmarkkinoille osallistuminen on kuitenkin tuonut mukanaan uusia paineita. Aika on kortilla ja stressi on lisääntynyt.”

”Negatiivista on myös se, että palveluista on tullut kasvottomia, koska ne hankitaan markkinoilta. Monilla ei raha riitä hankkimaan korkealaatuisia palveluja, esi-

merkiksi tuoretta ja terveellistä valmistettua ruokaa. Suuri osa ruoasta on pikaruokaa, koska aika ei riitä ja monilla ei myöskään ole enää samanlaista osaamista ruoanlaitossa.”

Schor on työssään kiinnittänyt huomiota kotona tapahtuvan tuotannon lisääntymiseen. Kotiaskareiden lisäksi kotona koodataan, kirjoitetaan blogeja ja tehdään käsitöitä. Tuotteita myydään nettikaupoissa suoraan kuluttajille. Työ on alkanut siirtyä tehtaista takaisin kotitalouksiin.

”Olen käynyt aiheesta keskustelua lukuisten tutkijoiden ja yrittäjien kanssa. Onko järkeä palata näihin vanhoihin malleihin, joissa tuotanto on kotona? Tuntuu hullulta palata 1900-luvun tehtaista takaisin 1700- ja 1800-luvuille.”

Tietokoneet, 3D-tulostimet ja nettikaupat ovat vaikuttaneet asiaan.

”Käytössämme on teknologioita, jotka tekevät yksilöistä erittäin tuottavia pienelläkin skaalalla. Olen argumentoinut, että tämä on historiallinen hetki irrottautua perinteisestä erikoistumisesta ja kapitalistisesta työnjaosta, koska ihmiset voivat nykyään olla tuottavia monissa eri aktiviteeteissa.”

”Uudet teknologiat muuttavat tuotantojärjestelmiä. Uskon, että ihmiset ovat luovia ja monipuolisia olentoja. Kuka haluaisi tehdä yhtä ja samaa asiaa vuodesta toiseen? On löydettävä tapoja varmistaa ihmisille turva ja toimeentulo samalla, kun he voivat tehdä asioita monipuolisemmin ja tuottavammin kuin koskaan.”

Schor näkee työn monipuolistumisen osana osuustoiminnan heräämistä Yhdysvalloissa, mutta ilmiö on vasta alkutekijöissään.

”Yhdysvalloissa on paljon edistyksellisiä innovaatioita käynnissä. Työ on yksi alue, ja työelämän innovaatioita tehdään pääasiassa osuuskunnissa. Osuustoiminnan mitatakaava on vielä pientä, mutta idea on saamassa paljon valtakunnallista näkyvyyttä.”

Yksi ilmiö, joka on näkynyt sekä Suomessa että Yhdysvalloissa viime vuosina, on etätöiden lisääntyminen. Älypuhelimet ja nopeat nettiyhteydet ovat hämärtäneet rajat työn ja vapaa-ajan välillä, koska viestejä lähetellään vuorokauden ympäri. Palkkatyö on siirtynyt kotiin, kun ennen vanhaan teollisessa työssä kahdeksantuntisen päivän jälkeen työasiat jätettiin työpaikalle. Moderni työelämä on aivoille raskasta.

”Yksi suuri kysymys on, miten irtautuminen työpaikoilta vaikuttaa perheisiin. Ilmiö on yleistynyt myös korkeasti koulutettujen toimistotyössä. Etätöntekijät viettävät enemmän aikaa kotona, ja siitä voi olla hyötyä kotitöiden hoitamisessa. Omaan työhön voi myös vaikuttaa enemmän, mikä parantaa monien elämänlaatua. On kuitenkin pantava merkille, että matalapalkkatöissä, ammattiskaalan pohjalla, kotona työskentely ei tarjoa vapauksia. Heitä kontrolloidaan entistä tarkemmin uuden teknologian mahdollistamien ohjelmistojen avulla.”

Matalapalkkainen silpputyö netissä voi olla esimerkiksi raakuuksien ja vastenmielisyyksien siivilöintiä pois

hakutuloksista. Maailmanpankin selvityksen mukaan alan menestynein yritys maksaa keskimäärin 2–3 dollarin tuntipalkkaa³⁶.

Itsensä työllistäminen ja lyhyemmät työsuhteet ovat olennainen osa nykypäivän työelämää. Sen sijaan, että yritykset palkkaisivat perinteistä työvoimaa, ne tekevät sopimuksia yhden hengen ”yritysten” kanssa. Viime vuosina talouslehdistö on ollut erityisen kiinnostunut niin kutsutusta vertaistaloudesta, joka perustuu yksityisten resurssien – tyhjiilleen jäävien asuntojen, käyttämättömien autojen – tehokkaaseen hyödyntämiseen. Tavallisesti sanalla tarkoitetaan AirBnB:n ja Uberin kaltaisia yrityksiä, jotka ovat keränneet yhteensä kymmeniä miljardeja dollareita rahoi-
tusta. Yritykset itse alleviivaavat, etteivät ne ole perinteisessä mielessä työnantajia, vaan alustoja.

”Meneillään on laaja väittely siitä, onko tämä ’jakamistalous’ hyvä asia. Alustoilla työtä tekevät ovat itsensä-työllistäjiä, ja koska heillä ei ole vakituisen työntekijän asemaa, he ovat erityisen haavoittuvaisia.”

”Monet todella pitävät siitä, että he voivat tienata ilman perinteistä työnantajien käskytystä. Jotkut saavat paljon paremmat tulot, kuin mitä he saisivat muuten.”

”Ongelmiakin on. Usein alustoilla myytävä työ on itseään toistavaa ja puuduttavaa.”

---

36. World Bank: *Global Opportunity in Online Outsourcing*. 2015. <http://documents.worldbank.org/curated/en/138371468000900555/pdf/ACS14228-ESW-white-cover-P149016-Box391478B-PUBLIC-World-Bank-Global-OO-Study-WB-Rpt-FinalS.pdf>

Uber-kuskin pitää vastata asiakkaan kutsuun 15 sekunnin sisällä. Auton on oltava varmasti ajokunnossa eikä sairauslomia tunneta. Yhdysvalloissa suosittu GoFundMe-joukkorahoitussivusto on täynnä kampanjoita, joilla Uber-kuskit hakevat rahaa esimerkiksi vaihdelaatikon korjaamiseen, polvileikkauksen maksamiseen tai juuri ja juuri Uberin vaatimukset täyttävän auton ostamiseen, jotta perheessä olisi edes jokin tulonlähde.

Jakamistalous on lisännyt joidenkin vapautta, toisille on käynyt päinvastoin.

”Korkeasti koulutetut hallitsevat näiden jakamistalouden markkinoiden paremman puoliskon suvereenisti. Jos palveluala oli ennen köyhien kenttää, nyt sen paremmat osat ovat siirtyneet keskiluokalle.”

”Kehitys on tavallaan hyvin toimeentulevan keskiluokan reaktiota paikallaan junnaavaan talouteen. Tällä tavalla he pitävät asemansa.”

KOHTI PAREMPAA KULUTUSKULTTUURIA

”Uuden talouden tulisi olla nykyistä yhteisöllisempää ja paikallisempää”, Schor painottaa. Hyvinvointivaltio on ollut kansakunnan projekti. Schorille kansallisen tason yhdenmukaisuus on vähemmän tärkeää.

”Hyödykkeitä pitäisi tuottaa ja kuluttaa enemmän lähialueilla. Visiossani työ, osallisuus ja elämämpiiri kiinnittyisivät enemmän omaan lähiyhteisöön. Haluan kuitenkin painottaa, että vaikka paikallisesti saavutetta-

siinkin tasa-arvo ja hyvinvointi, alueiden välillä voi syntyä esimerkiksi merkittäviä resurssieroja.”

”Tulonsiirrot alueiden välillä ovat järkevä tapa ratkaista näitä ongelmia, sillä resurssien epätasainen jakautuminen johtaa moniin vakaviin ongelmiin. Jos tuotanto ja kauppa on vain paikallista, menetetään nopeasti valtavasti tehokkuutta ja kasvatetaan hyvinvointieroja. Paikallistalouksien kannattajat harvoin puhuvat tästä, mutta syytä olisi. Hyvinvointivaltiot ovat menestyneet tässä, koska niissä on ollut tehokkaita menettelytapoja resurssien siirtelyyn ja kohdentamiseen.”

Paikallisuuden lisäämisen ohella Schor haluaisi muuttaa tuotantoa luovuutta tukevaksi. Työviikkoa pitäisi myös radikaalisti lyhentää.

”Näen sen keskeisenä ratkaistaessa tuotannon ekologista kestävämmyyttä. Emme voi jatkaa vauraissa maissa tuotannon laajentamista, jos ilmastotavoitteet aiotaan ikinä saavuttaa. Kyse on myös emansipaatiosta, vapautumisesta. Ihmiset on todella sidottu töihinsä kapitalistisessa maailmassa. Arjen puurtaminen ja pitkät työpäivät ovat jo itsessään ongelma, mutta koko järjestelmä on kasvanut kieroon.”

Valtava määrä työtä, energiaa ja resursseja käytetään luomaan perinteisiä työpaikkoja, jotka saavat monet ihmiset voimaan pahoin. Työttömillä tilanne on usein vielä huonompi, koska ihmisarvo määritellään pitkälti työn ja varallisuuden tarjoaman statuksen kautta.

”Yksilöt voisivat tehdä 20 tuntia töitä jossain valitsemassaan kutsumustyössä. Tehtäisiin jotain, mikä on itselle

merkityksellistä, mikä antaa tarkoitusta. Se voi olla oikeastaan mitä vain: taidetta, vapaaehtoistyötä, lastenhoitoa.”

”Lähtökohtana on, että yksilö voi irrottautua perinteisiltä työmarkkinoilta ja saada tuloja monesta eri lähteestä, myös vaihtotaloutta hyödyntäen. Näin saataisiin vähennettyä ihmisten riippuvuutta perinteisestä palkkатыöstä.”

”Perustulon kaltaiset ratkaisut voisivat sysätä kuvaamaani kehitystä vauhdilla eteenpäin. Kun kirjoitin teostani *The Plentitude Economy*, perustulo ei ollut juuri lainkaan keskustelussa, mutta hahmottelin teoksessa samansuuntaisia ideoita.”

Miltä kuluttaminen näyttäisi paremmassa yhteiskunnassa?

”Lainaan filosofi Raymond Williamsia: ’Ongelma ei ole siinä, että olemme liian materialistisia. Ongelma on siinä, ettemme ole tarpeeksi materialistisia.’”

”Williams tarkoitti sitä, että emme välitä tarpeeksi materiaalien laadusta, välitämme vain tuotteen symbolisesta arvosta. Paremmassa kulutuksessa kiinnitettäisiin enemmän huomiota tuotteiden materiaaliin ominaisuuksiin. Näin kiinnostuttaisiin ekologisesti kestävämmästä kulutuksesta. Samalla voitaisiin keskittyä tuotteiden esteettisiin ominaisuuksiin.”

Konsumerismia ei kuitenkaan ratkaista konsumerismilla.

”Vapaa-ajan lisääminen ja ekologisesti kestävämmän tuotannon ja kulutuksen edistäminen vaativat maailman valtioilta toimia. Viikkotyötunteja on vähennettävä työ-

lainsäädännöllä, terveydenhuolto on taattava kaikille ja työt on jaettava nykyistä useampien ihmisten kesken. Kun nämä vaatimukset yhdistetään tiukkoihin sitoviin päästö-rajoituksiin ja fossiilisten polttoaineiden käytön alasajoon, ollaan lähempänä jonkinlaista kestäväää ratkaisua.”

”Ymmärrän hyvin idealistisia nuoria, jotka haluavat pysyä kaukana politiikasta. Edustuksellinen järjestelmä on täynnä likaista peliä. Mutta on tosiasia, että kulutusvalinnoilla ei juuri ole vaikutusta näihin ongelmiin. Ostoksiin keskittyminen voi ehkä lisätä tietoisuutta ongelmista, mutta niiden ratkaisuksi siitä ei ole.”